

κόσμησιν τῶν αἰθουσῶν, περιέχοντος φωτογραφίας μεγάλων ἀνδρῶν, δι' ἧς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ μετέβαινε καὶ εἰς Παρισίους, παρακαλέσας με δὲ εἰς οὐδένα, οὐδ' εἰς τὸν γραμματέα μου, νὰ μεταδώσω τὴν ἐφεύρεσιν. Ἄν οὐχὶ ὁ νοῦς, ἀλλ' ἡ κρίσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου δὲν μοὶ ἐφάνη ἐντελῶς σῶα.

1886.

Τῇ 5/17 Ἰανουαρίου εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν παρασήμων ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, προσελθὼν μοι ὁ Αὐτοκράτωρ, μοὶ ὠμίλησε προσηνέστατα, συγχαίρων μοι καὶ διὰ τὴν σχεδὸν βεβαίαν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, καθ' ὅσον μοὶ εἶπεν, ὅτι θεωρεῖ αὐτήν, ὥς εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα συμφερωτάτην. Μ' ἐπλησίασε δὲ καὶ ὁ Διαδόχος καὶ με ἀπεκάλεσεν, ἐν ὑπερβολῇ φιλοφροσύνης, σοφόν, ὁμιλήσας μοι καὶ περὶ τοῦ ἐν Σβερίνῳ διδασθέντος δοῦματος μου.

Τῇ δὲ 24)4 Φεβρουαρίου εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἀνακτόρων, εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, εἰπόντα μοι περὶ τοῦ εἰσέτι ἐπικρατοῦντος σάλου παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ἀπήντησα ὅτι **οὐκ ἐᾷ αὐτοὺς καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου** (τῶν Βουλγάρων) τρόπαιον, ἐξηγήσας αὐτῷ τὴν ῥῆσιν.

Κατὰ τὰς πρώτας δ' ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου ἔμαθον, πρῶτον παρὰ τοῦ Ὀθωμανοῦ Πρέσβεως καὶ μετὰ ταῦτα καὶ παρὰ τῶν ἐμῶν ἐν Ἀθήναις, ὅτι ἡ νύμφη μου, Λουκία, ἤρχετο εἰς νέον γάμον μετὰ τοῦ κ. Βουδούρη, καὶ τῇ ἔγραψα εὐχόμενος αὐτῇ εὐημερίαν, ἔστω καὶ ὑπὸ ξένους οἰωνούς.

Εἰς τὸν χορὸν δὲ τοῦ Διαδόχου (30]11 Φεβρ.) ὁ Αὐτοκράτωρ, προσελθὼν μοι, μοὶ εἶπεν, ὅτι θαυμάζει πόσον ἀκάματος εἰμὶ καὶ νεάζων, καὶ μ' ἠρώτησε τίς ἦν ἡ ἡλικία μου· ἀλλὰ τῷ ἀπήντησα, ὅτι ἦν τόση, ὥστε τὴν ἐλησμόνησα.

Τῇ 6]18 Φεβρουαρίου ἔλαβον τὴν θλιβερὰν εἶδησιν τοῦ θανάτου τοῦ Ὑψηλάντου. Ἐκτοτε ἡ Ἑλληνικὴ Πρεσβεΐα τῆς Βιέννης ἔμεινε διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ἀκολούθου Μάνου, μέχρις οὗ

Πρέσβυς διωρίσθη ὁ πρὶν Γραμματεὺς μου Μάρκος Δραγούμης.

Ἐπιστολαὶ δ' ἐκ Πετρούπολεως μοὶ ἀνήγγειλαν ὅτι ὁ γαμβρός μου Λοβάνωφ διωρίσθη (ὥς μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ ὁ ὑπουργὸς κ. Γκίρς) Β'. Γραμματεὺς εἰς τὴν ἐν Κίνα Ῥωσικὴν Πρεσβείαν καὶ ὅτι, μετ' ὀλίγον, ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας του διὰ Μόσχας καὶ Ὁδησσοῦ, μὴ δυνάμενος νὰ διέλθῃ διὰ Βερολίνου. Δι' ὅ, μὴ ἀνεχόμενος τὸν μακρόν, ἴσως αἰώνιον χωρισμόν, χωρὶς ν' ἀσπασθῶ τὴν φιλότατην μου θυγατέρα, ἐτηλεγράφησα καὶ ἔλαβον ἄδειαν, ἵνα μεταβῶ εἰς Πετρούπολιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦν ἡ ἀκμὴ τοῦ χειμῶνος, ἐδέησε νὰ προμηθευθῶ μηλωτὴν καὶ ἄλλα κατὰ τοῦ ψύχους ἀμυντικά. Λαβὼν δὲ καὶ συστατικὴν κατὰ τῶν τελωνιακῶν καὶ λοιπῶν ἐνοχλήσεων, ἀπῆλθον τῇ 8]20 Φεβρουαρίου. Κατὰ τὰ μεθόρια, εἰς τὸν σταθμόν, ἐτέθησαν τ' Αὐτοκρατορικὰ δωμάτια εἰς διάθεσίν μου. Τοὺς δ' ἐν Ῥωσσίᾳ σιδηροδρόμους εἶπον ὁρίστους διὰ τοὺς ἐπιβάτας.

Εἰς Πετρούπολιν δ' ἔφθασα τῇ ἑσπέρᾳ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας εὐηλίου, ὁδοιπορήσας ἐπὶ ἐδάφους μονοτόνως λευκοῦ. Εἶπον δὲ τὴν ἀγαπητὴν μου Χαρίκλειαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν δύο νηπίων τῆς ἐν μικρᾷ κομπῇ προσγείῳ οἰκίᾳ, καὶ ἤδη διὰ τὴν μακρὰν ὁδοιπορίαν παρασκευαζομένους. Ἐμείνα δὲ παρ' αὐτοῖς 11 ἡμέρας, ἐφ' ὧν ἐπροσπάθησα νὰ ἴδω ὅ,τι τῆς μεγαλουπόλεως ἐδυνάμην κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ χρόνου, ὅτε χρῆσιν τῶν ποδῶν νὰ ποιήσω δὲν ἐδυνάμην.

Ἐπεσκέφθην δ' ἰδίως καὶ ἐπανειλημμένως τὰ λαμπρὰ Μουσεῖα τοῦ Hermitage, εἰς ἃ μὲ περιήγαγε μάλιστα ὁ Διευθυντὴς τοῦ αἰγυπτιακοῦ τμήματος, ὁ μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ὁθωνος εἰς φιλικὰς σχέσεις ἐλθών. Οἱ ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ τῶν συλλογῶν ἐκείνων, καὶ μάλιστα οἱ τῶν ἀρχαίων ἀγγείων καὶ κοσμημάτων, εἰσὶν ἀνεκτίμητοι. Ἐξεπλάγην δ' ἰδὼν καὶ δύο ἐρμάρια, περιέχοντα «Σιβηρικὰς ἀρχαιότητας», ἐν πολλοῖς ἐμφερεῖς πρὸς τὰς Περσικάς.

Μεταβὰς δὲ καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, προσῆλθον πρὸς τὸ Ὑπουργόν κ. Γκίρς, ὃν ἠὺχαρίστησα διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ Λοβάνωφ πρόνοιάν του, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ τὴν

ἐξακολουθήσῃ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ μέλλον, εἶτα δ' ἀνεζήτησα καὶ εἶδον καὶ τοὺς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ἀνωτέρας θέσεις κατέχοντας, τὸν Κον Jomigny, ὃν ἐγνώριζον ἐκ Παρισίων, καὶ τὸν Κον Βλάγκαλην.

Εἶτα δὲ προσεκλήθην εἰς τὸν μεγαλοπρεπέστατον Αὐτοκρατορικὸν χορόν, εἰς τὰ λεγόμενα «χειμερινὰ ἀνάκτορα», ἔνθα ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅτε ἔλαβον τὴν τιμὴν νὰ τῷ παρουσιασθῶ, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἀπήρχετο μακράν, εἰς Ἰαπωνίαν.

— «Δυστυχῶς, Μεγαλειότατε, τὸ καθήκον τοὺς καλεῖ οὐχὶ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ἀλλ' ἔτι ἀπώτερον, εἰς τὴν Κίναν».

— «Ἄ! ναί, ἀπεκρίθη ἡ Ἄ. Μ., εἰς τὴν Κίναν. Τῷ ὄντι ἡ ἀπόστασις εἶναι ἔτι μεγαλειτέρα».

Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Αὐτοκράτορος μοὶ ἐφάνη καλὸς οἰωνὸς διὰ τοῦ γαμβροῦ μου τὸ μέλλον. Ἐπίσης δὲ παρουσιάσθην καὶ εἰς τὴν Αὐτοκρατείαν, ἥτις, μετὰ μεγίστης ἐπιεικείας μοὶ ὡμίλησε περὶ τῆς θυγατρὸς μου, τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βασιλέως.

Μετὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον, ἀπὸ τῆς μεγίστης καὶ δι' ἡλεκτρικοῦ φωτὸς καὶ ἀεριόφωτος σχεδὸν ἡλιοφωτίστου αἰθούσης τοῦ χοροῦ, μετέβημεν εἰς τὸ ἀπέραντον ἐστιατόριον, οὗ ὁ φωτισμὸς ἦν, ὥς ὁ ἰσχυροῦ φωτὸς τῆς σελήνης, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ μέγιστα φοινικόδενδρα, ἦσαν ἐστημέναι πάμπολαι μικραὶ τράπεζαι, ἀνὰ μία ὑφ' ἑκάστον, εἰς αἷς ἦσαν κατανεμημένοι οἱ ἐπίσημοι τῶν προσκεκλημένων. Ἐφ' ὑψώματος δ' ἦν ἡ τράπεζα τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας· ἀλλ' εἰς αὐτὴν δὲν ἐκάθητο καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀλλὰ, κατ' ἀρχαίαν ἐθιμοταξίαν, συνοδευόμενος ὑπὸ δύο Ὑπασπιστῶν, διέτρεχε πάσας τὰς αἰθούσας τοῦ δείπνου, πρὸς οὐδένα μὲν ὁμιλῶν, ἀλλὰ πρὸ πασῶν τῶν τραπεζῶν διερχόμενος.

Ἡ δὲ Μεγάλη Δούκισσα Κωνσταντίνου, ἥτις δὲν ἦτον εἰς τὸν χορόν, καὶ εἰς ἣν ἐζήτησα ἐπίσης νὰ παρουσιασθῶ, μοὶ ἐμήνυσε νὰ παρευρεθῶ τῇ ἐπαύριον, Κυριακῇ, εἰς τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἀνακτόρου τῆς, καὶ μετὰ τοῦτο νὰ παρακαθήσῃ εἰς τὸ πρόγευμά της. Ἐκεῖ ἐνεφανίσθη καὶ ὁ Μέγας Δούξ, ἀλλὰ μοὶ

εἶπεν ὅτι, πάσχων, συνταγῇ τῶν ἱατρῶν ἠναγκάζεται νὰ γεύηται ἰδιαιτέρως, καὶ νὰ μὴ παρακαθήσῃ μεθ' ἡμῶν.

Ἡ δὲ Μεγάλη Δούκισσα, ἣτις ἐκάθητο εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς τραπέζης, καὶ μὲ εἶχεν ἐκ δεξιῶν της, μοὶ εἶπεν ὅτι κάθηται μὲν μεθ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐπίσης ἰδιαιτέραν ὀφείλει ν' ἀκολουθῇ δίαιταν. Ὅτε δ' ἐν μέσῳ τῷ προγεύματι μὲ ἠρώτησε, διότι ὀλίγα τρώγω, καὶ ἂν καὶ ἐγὼ ἀσθενῶ, ἀπήντησα, τοῦτο μὲν οὐχί, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐγεύθην τοῦ ἐδεσματικοῦ προοιμίου (ζακούσκα), τοῦ παρατεθειμένου εἰς τὸν προθάλαμον ἐπὶ μεγίστης τραπέζης, καὶ συγκειμένου ἐκ πλείστων καὶ ἐκλεκτοτάτων ψυχρῶν προϊόντων τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, μοὶ ἦτο δύσκολον νὰ ἐξακολουθήσω γευόμενος καὶ τῶν μαγειρευτῶν.

Ἡθέλησε δ' ἔπειτα νὰ μὲ παρουσιάσῃ καὶ εἰς τὴν εἰς τ' ἀριστερά της, ἀπέναντί μου καθημένην κυρίαν Βαριάτινσκη, καὶ ὅτε ἤκουσεν ὅτι εἵμεθα πρὸ πολλοῦ γνῶριμοὶ καὶ φίλοι, ἐξέφρασε τὴν λύπην της, ὅτι δὲν ἐγνώριζε τοῦτο, ἵνα μᾶς δώσῃ θέσιν πλησίον ἀλλήλων. Ἀλλὰ δὲ γεύματα, εἰς ᾧ προσεκλήθην, ἦσαν τοῦ Πρέσβεως τῆς Πρωσσίας, κ. Schweinitz, ἔνθα εἰς τῶν Μεγάλων Δουκῶν, ἐξάδελφος τοῦ Αὐτοκράτορος, μοὶ προσωμίλησεν Ἑλληνιστί, ἐκαθήμην δὲ παρὰ τῷ Ὑπουργῷ κ. Βλάχκαλη· τὸ τοῦ Πρέσβεως τῆς Ῥωμανίας, καὶ ποτὲ ἐν Βερολίνῳ συναδέλφου μου κ. Κρετσουλέσκου, τὸ τοῦ Γραμματέως καὶ τότε Ἐπιτετραμμένου τῆς Πρεσβείας ἡμῶν κ. Μαρκοῤ, εἰς ἓν τῶν ἀρίστων ξενοδοχείων, μετὰ τῶν ἐπισημοτάτων τῶν ἐν Πιερουπόλει ὁμογενῶν, τὸ τῆς κ. Βαριάτινσκη, εἰς ᾧ παρεκάθητο καὶ ὁ λίαν πεπαιδευμένος νέος συγγενῆς της, Πρίγκηψ Ἀβαμελὲκ Λαζάρεφ, ὅστις καὶ μοὶ ἐδώρησε τὸ πολύτιμον ῥωσικὸν σύγγραμμά του περὶ Παλμύρας.

Ἐλαβον δ' ἐπιστολὴν καὶ παρὰ τῆς Πριγκηπίσσης Ὁβελένσκη, ἣν ἐν Γερμανίᾳ εἶχον γνωρίσῃ, φίλην ἐπιστήθιον οὔσαν τοῦ ἐκεῖ τότε Πρέσβεως τῆς Γαλλίας, καὶ μὲ προσεκάλει εἰς ἐπισκεψίν της. Ἀλλ' ὅτε τῇ ἐπιούσῃ μετέβην παρ' αὐτῇ, ἠσθένει, καὶ μ' ἐδέχθη ἡ νέα ἀνεψιὰ αὐτῆς, χήρα κ. St. Kreck.

Καὶ εἰς τὰ γεύματα δὲ ταῦτα καὶ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν χορὸν ἐξεπλάγην ἀπαντήσας πλείστους γνωρίμους, ἀρχαίους συνα-

δέλφους μου ἐν τῇ διπλωματίᾳ, ἐν ἄλλοις τοὺς Ἰγνάτιεφ, τὴν κυρίαν Schleinitz, σύζυγον τότε τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας. Δὺς δ' ἀπῆλθον εἰς θέατρα, καὶ τὴν μίαν φορὰν μὲ ἤγγισέ τις εἰς τὸν ὄμον, στραφεὶς δ' εἶδον τὸν κ. Σαβούρωφ, ὅστις, γνωρίσας με ἐκ τοῦ θεωρείου του, κατέβη πρὸς ἐμὲ καὶ μὲ ὠδήγησεν ἐκεῖ πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἣν καὶ τῇ ἐπαύριον ἐπεσκέφθην κατ' οἶκον.

Ἐπιστρέφων δ' ἡμέραν τινὰ μετὰ τοῦ Γεωργαντοπούλου ἐξ ἐπισκέψεως εἰς τὸν Πρόξενον ἡμῶν κ. Κοντογιαννάκην, εἰς τὸν σεβαστότατον Ἑλληνα ἱερέα κ. Παγίδαν, καὶ εἰς τὸν ποτὲ ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὸ Λύκειον τῆς Ὁδησσοῦ συμμαθητήν μου, νῦν δὲ Στρατηγὸν Κωνσταντᾶν.

Ἐβάπτισα δ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τὸ μικρὸν τέκνον τῆς θυγατρὸς μου, καλέσας αὐτὸ Ἀλέξανδρον· ἀλλὰ τὸ δυστυχὲς βρέφος, ὅτε μετ' ὀλίγον ἀπῆλθεν ὁ γαμβρός μου οἰκογενειακῶς διὰ τὴν θέσιν του ἀσθενήσαν, ἀπέθανεν εἰς τὸν διάπλουν μετὰ τὴν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν.

Τῇ ἐπιούσῃ δὲ τῆς βαπτίσεως ἀνεχώρησα, καὶ εἰς τὸν Σταθμὸν ἐλθὼν ὁ σεβ. Ἐφημέριος, μοὶ ἐδώρησεν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ὡς ἱερὸν ἐφόδιον.

Ὅτε ἀφικνούμην εἰς Βερολῖνον (τῇ 23 Φεβρ. 8 Μαρτ.), εὐτυχῶς ἐν αὐτῇ ἤδη τῇ πόλει ἐπῆλθε συμβάν, ὃ ἐδύνατο ν' ἀποβῇ κινδυνῶδες· μετὰ δὲ δύο Σταθμῶν ἀνεφλέχθη ἡ ἄμαξα, ἣς ἐπέβαινον. Ἀλλ' ἄνευ δυσαρέστου συμβάντος μετεβιβάσθην εἰς ἄλλην.

Ἀμέσως δὲ τῇ ἐπιούσῃ ἐπεσκέφθην τὸν Ὑπουργὸν Κόμητα Βίσμαρκ, ὅστις λίαν σοβαρῶς μοὶ ὠμίλησε περὶ τῆς θέσεως, ἣν κατελάμβανεν ἡ Ἑλλάς, μικρὸν λόγον ποιουμένη τῆς θελήσεως καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Εὐρώπης, καὶ τὸ ἴδιον ἐαυτῆς συμφέρον παραγνωρίζουσα καὶ καταστρέφουσα.

Τῇ 10)22 δὲ Μαρτίου, ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ εἰσήρχετο εἰς τὸ 90ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, παρεκάθησα, ὡς συνήθως, εἰς τὸ διπλωματικὸν γεῦμα τοῦ πρ. Βίσμαρκ, ἐπὶ τῇ διαφορᾷ ὅμως ὅτι, ἐν ᾧ μέχρι τῆς πέρυσιν ἡμῃν ὁ δεύτερος μετὰ τοὺς Πρεσβευτὰς (ambassadeurs), ἤδη κατεῖχον τὴν ἐσχάτην διπλωμα-

τικὴν θέσιν, διότι ἡ ἀνανέωσις τῶν διαπιστευτηρίων μου μὲ καθίστα νεώτερον πάντων τῶν συναδέλφων μου.

Εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν δὲ συναναστροφὴν, εἰς ἣν παρῆν, πολλὰ μοὶ ὁμίλησεν ὁ Διάδοχος τῆς Σουηδίας. Ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας διὰ μακρῶν ἐπέμεινε παρ' ἐμοί, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὄφειλε νὰ μείνῃ ἡρεμοῦσα, εἰπὼν μοι καὶ αὐτός, ὥς καὶ ὁ τῆς Ἰταλίας, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις τῶν ἀντικρὺς ἀποδοκιμάζουσι τὴν πρόφασιν, ὅτι τὴν Ἑλλάδα βιάζουσι δῆθεν εἰς ἄμυναν συγκεντρώσεις τῶν Τούρκων κατὰ τὰ σύνορα. Περὶ τούτων ἔγραψα κατὰ καθῆκον.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Κλέων ἦν ἐπ' ἀδείᾳ ἐν Ἀθήναις, καί, ὥς μοὶ ἔγραφον, ὁ Δελιγιάννης προὔτίθετο νὰ τὸν πέμψῃ Πρέσβυν εἰς Βιένναν· ἀλλ' ἐπειδὴ, ἀπελθὼν τῶν Ἀθηνῶν, συνηντήθη μετὰ τοῦ Τρικούπη εἰς Κέσκιραν, πιστεύσας ὁ Δελιγιάννης ὅτι ἐκ προθέσεως ἔπραξε τοῦτο, ἀπέστη τοῦ σκοποῦ του, ὃν οὐδ' ὁ Τρικούπης ἐξετέλεσε μετὰ ταῦτα.

Κατ' ἀρχὰς Ἀπριλίου ἐπεσκέφθην, ἐν τῇ αἰθούσῃ Κρόλλ, ἔκθεσιν τῶν διακεκριμένων εἰκόνων τοῦ Ῥώσσου καλλιτέχνου Weraschagin, ὥς τιμωρίαν τῶν Ἰνδῶν ὑπὸ Ἀγγλῶν, τὸν ἀπαγχονισμόν τῶν φονέων τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, ὧν τὴν πρωτότυπον ἀγχόνην εἶχον ἴδῃ ἐν θέσει, ὅτε ἤμην ἐν Πειρουπόλει, καὶ τὰ ἐκ τῆς Νέας Διαθήκης, ἅτινα, τεχνικῶς μὲν, ἦσαν ὡραῖα, ἀλλὰ, καθ' ὃ πάσης ἰδανικότητος καὶ εὐλαβοῦς τάσεως στερούμενα, εἶχον ἀπορῥιφθῇ καὶ καταδικασθῇ ἐν Βιέννῃ. Ἐκεῖ δ' ἐγνώρισα καὶ τὸν ἴδιον καλλιτέχνην, εἰς ὃν εἶπον, ὅτι τὰ ἔργα του ἐκεῖνα καὶ ἐν Βιέννῃ καὶ πανταχοῦ θὰ ἐθαυμάζοντο, ἂν δὲν ἤξιον νὰ χαρακτηρίζη αὐτὰ ὡς παραστάσεις θρησκευτικὰς.

Τῇ δ' ἐπαύριον ἔλαβον ἐπιστολὴν ἐκ Σοφίας τοῦ Κλέωνος, λέγοντός μοι, ὅτι ὁ ἡγεμὼν Βαττεμβέργ τῷ ἐδήλωσε τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ παραιτηθῇ. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας δ' ἐπρογευμάτισα παρὰ τῇ κυρίᾳ Μόλτκε, ἀνεψιᾷ τοῦ Στρατάρχου, καὶ ἐκεῖθεν μετέβην εἰς τοῦ Κομ. Βίσμαρκ, ἵνα τὸν ἐρωτήσω, πῶς ἡ Εὐρώπη θεωρεῖ τὸ πραξικόπημα τῶν Βουλγάρων καὶ διάκειται πρὸς αὐτό. Ὁ δὲ μοὶ εἶπε, καὶ ἀμέσως περὶ τούτου ἔγραψα, ὅτι αἱ Δυνάμεις

σκέπτονται, οὐχὶ περὶ ἀπειλῆς διὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ περὶ λήψεως ἐκβιαστικῶν μέτρων κατὰ τῆς Βουλγαρίας.

Τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα, μετὰ τὴν ἐκκλησίαν, προσκληθεὶς, παρεκάθησα εἰς τὸ πρόγευμα τοῦ Γενικοῦ Προξένου Ῥωσσίας, κ. Koudriéftstheff, πλησίον ὥραιας νέας Ῥωσίδος, εἰς ἣν μὲ παρυσίασεν, ὥς τὴν πρώτην τῶν χορευτριῶν τῶν Ῥωσικῶν θεάτρων, κυρίαν Νικατίν. Κατὰ παράκλησίν του δέ, καὶ ἐπεσκέφθην αὐτήν, λαβὼν παρ' αὐτῆς καὶ τὴν φωτογραφίαν της. Εἰς δὲ τὸν φιλόρχαιον Γραμματέα τῆς Ῥωσικῆς Πρεσβείας κ. Ἀρσένιεφ, οὗ ἡ σύζυγος ἦν ἑξαδέλφη τοῦ γαμβροῦ μου Λοβάνωφ, ἐσύστησα τὸν Ἑλληνα Σβορόνον, ὅστις περὶ τὴν νομισματικὴν ἡσχολεῖτο, καὶ συνέταξε μακρὸν ὑπόμνημα περὶ Κρητικῆς νομισματικῆς, στεφανωθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τὸν δὲ κ. Ἀρσένιεφ ἐσύστησα καὶ εἰσήγαγον, ὡς μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τοῦ Βερολίνου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου ἐδεικνύθησαν τὰ πράγματα ἐν Ἀθήναις, ὅτε, ἀφ' οὗ ὁ Ὑπουργὸς κ. Δελιγιάννης ἐνέδωκεν εἰς τὰς παραστάσεις τῆς Γαλλίας, οἱ ἄλλοι Πρέσβεις, καίτοι λαβόντες τοῦτου γνῶσιν, οὐχ ἦττον τῷ ἐπισημῶνι τελεσίγραφον, προκαλέσαν βιαίαν αὐτοῦ ἀπάντησιν. Περὶ τούτων ὁμίλησα μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, πρὸς ὃν ἐπροσπάθησα νὰ καταδείξω τὸ ἄτοπον τῆς διακοινώσεως τῶν Πρέσβεων, καὶ νὰ δικαιολογήσω τὸν κ. Δελιγιάννην. Ὁ δὲ Πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας (Courcel), μεθ' οὗ ἐπίσης συνδιελέχθην, κατέκρινε τὴν διπλωματικὴν ἐνέργειαν καὶ τῶν Δυνάμεων καὶ τοῦ Ἑλλήνος Ὑπουργοῦ. Ὅτε δὲ μοὶ ἐτηλεγραφήθησαν αἱ ἀξιώσεις, ἃς ἡγείρεν ἡ Ἑλλὰς ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης, ἀπῆλθον (ἀπουσία τοῦ Ὑπουργοῦ) πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν κ. Βέρχεμ, ὅστις δὲν μ' ἐδέχθη. Ἐπανῆλθον δὲ καὶ αὐθις, καὶ τότε μοὶ εἶπεν, ὅτι μόνον ἐξ ἀτομικῆς ὑπολήψεως πρὸς ἐμὲ καὶ χάριν μου μὲ δέχεται, διότι οὐδεμία συζήτησις μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐστὶν ἐφικτή, ἢ δ' Ἑλλὰς ὀφείλει ἀμέσως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως νὰ κηρύξῃ τὸν ἀφοπλισμόν. Ἐσπευσα δ' εὐθὺς νὰ τηλεγραφήσω τοῦτο, καὶ ἐγγράφως νὰ τὸ ἐκθέσω. Τὴν δ' ἐλπίδα, ἣν τὸ ὑπουργεῖον ἐξέφρασεν, ὅτι θέλει τῷ ἐπιτραπῇ νὰ

χωρήσει βραδέως εἰς τὸν ἀφοπλισμόν, καὶ ἦν καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γερμανίας καὶ εἰς τοὺς Πρέσβεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐγνωστοποίησα, ἐδέχθησαν πάντες μετὰ δυσπιστίας, καὶ ἐθεώρησαν ἀνεπαρκῆ. Ὅτε δ' ἔφερα εἰς γνῶσιν τοῦ Κόμ. Βίσμαρκ τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Δελιγιάννη, λέγοντος ὅτι, ἂν δὲν ἐνδώσωσιν αἱ Δυνάμεις εἰς τὴν πρότασίν του, θὰ προτιμήσῃ νὰ παραιτηθῇ, μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι τοῦτο οὐδένα θὰ δυσανεστήσῃ πολὺ καὶ τοῦτο ἐπίσης ἔσπευσα νὰ διακοινώσω εἰς Ἀθήνας.

Μίαν τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἀπριλίου, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Τανεχάση, ἀπῆλθον ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἰς Μαγδεβούργ.

Ἐν Βερολίνῳ δ' εἰς γεῦμα παρὰ τῇ Καν Φαβιὰν (ἐγγόνῳ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Wacht am Rhein), κυρία τις, ἐρχομένη ἐκ Σόφιας, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ νύμφη μου Δώρα ἦν ἐκεῖ ἡ πασῶν τῶν Κυριῶν προέχουσα.

Τῇ δὲ 15 Ἀπρ. (7 Μαΐου) ὅτε ἐγγνώσθη ἡ τελευταία ἀπάντησις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διακοίνωσιν καὶ ἡ ἀποστολὴ στρατῶν εἰς τὰ σύνορα, ἐπὶ λόγῳ ὅτι συνεκεντροῦντο οἱ Τούρκοι ἐκεῖ ἐλθόντες πρὸς με, ὅτε Πρέσβυς τῆς Γαλλίας καὶ ὁ τῆς Ἰταλίας, μοὶ ἐπαίλησαν αὐστηρότατα κατὰ τοῦ μέτρου τούτου, ὥστε ὅλως φαντασιώδης ἦν ἡ ἐν Ἀθήναις ἐπικρατοῦσα πρόληψις, ὅτι ἡ Γαλλία ἦν εὖνους εἰς ἡμῶν τὰ κινήματα.

Τῇ 28 Ἀπρ. δὲ (10 Μαΐου) ἦλθεν ἡ εἵδησις τῆς παραιτήσεως τοῦ Ὑπουργείου, ἀφ' οὗ ὁ κ. Δελιγιάννης εἶπεν εἰς τὸν ὄχλον, ὅτι, ἂν τὸ ἔθνος θέλῃ τὸν πόλεμον, αὐτὸς ποτὲ δὲν θὰ ὑπογράψῃ τὸν ἀφοπλισμόν, κατὰ τοῦτο ὅμως ἀπατῶμενος, ὅτι ὁ ὄχλος δὲν ἦν τὸ ἔθνος, καὶ ὅτι ὁ Ὑπουργὸς πρέπει νὰ διοικῇ, οὐχὶ νὰ διοικῇται.

Τῇ δὲ 30 Ἀπρ. (12 Μαΐου) ἐγκατέστη τὸ ὀλιγοήμερον ἡμέτερον Ὑπουργεῖον Βάλβη, τὸ μόνον σκοπὸν ἔχον τὴν σύγκλησιν τῆς Βουλῆς. Εἰς τὸν ἐν αὐτῷ Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Λουριώτην, ἔγραψα ἀμέσως δευτέραν ἐπιστολὴν περὶ τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀναγκαίας πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος ἵνα ἀνακτήσῃται καὶ οἰκειωθῇ τὴν εὐνοίαν καὶ ὑπόληψιν τῆς Εὐρώπης, ἐξ ὧν ἐξηροῦτο αὐτῆς τὸ μέλλον.

Παρά τῷ Γραμματεῖ τῆς Ῥωμανικῆς Πρεσβείας, Κῶ Γκίκα, ἀπῆντησα μίαν ἡμέραν τὸν γέροντα πατέρα του, Πρέσβυν ἐν Λονδίῳ, σύζυγον δὲ τῆς ἀνεψιάς μου, ἀδελφῆς τῆς κυρίας Κοτσεβοῦ.

Συνεχάρην δὲ τῇ 6)18 Μαΐου τὸν Κόμητα Ἐρβέρτον Βίσμαρκ, διορισθέντα ὁριστικῶς Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐν ᾧ πρὶν ἐξετέλει τὰ καθήκοντα ταῦτα μόνον ὡς Ὑφυπουργὸς τοῦ πατρὸς του.

Τῇ 9)21 δὲ Μαΐου, κληθείσης τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς, διωρίσθη ὁ Τρικούπης Πρωθυπουργὸς, καὶ Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἔλαβε τὸν δικηγόρον Στ. Δραγούμην. Εἰς ἀμφοτέρους ἔγραψα, πλὴν τῶν ἐπισήμων, συχνὰ καὶ ἰδιωτικὰ καὶ ἐμπιστευτικὰ ἔγγραφα, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπάντησιν ἔλαβον. Κατὰ τὸν καιρὸν δ' ἐκεῖνον ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες διακηρύχθησαν, ὅτι ὁ Δελιγιάννης παρεφρόνησε.

Τῇ 11)22 δέ, ὅτε ἦλθον αἱ εἰδήσεις τῶν συγκρούσεων κατὰ τὰ μεθόρια, καὶ τὸ Ὑπουργεῖον μοι ἐπεμψε τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τούτῳ διαμαρτυρίαν του, ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις μοι εἶπεν, ὅτι ἀποκρούει αὐτήν, ὡς τῇ εἰλικρινῇ. Οὐχ ἦττον, εἰς τὸν Ὑφυπουργὸν Βέρχεμ παρέστησα, μετὰ τινὰς ἡμέρας, ὅτι δὲν ἀπέδωκαν οἱ Τούρκοι τοὺς Ἕλληνας αἰχμαλώτους, οὐδ' ἀπεσύρθησαν κατὰ τὰ συμπεφωνημένα. Ὁ δὲ μοι ἀπῆντησεν ὅτι, καθ' ἃς ἔχουσι θετικὰς πληροφορίας, οἱ Τούρκοι θέλουσι καὶ ἐπιδιώκουσι τὴν ἐπάνοδον τῆς τάξεως, καὶ εἰς τῶν Πρεσβευτῶν μοι εἶπεν ὅτι, ἂν κακῶς φέρονται οἱ Τούρκοι, τοῦτο ἐστὶ κέρδος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ κατ' ἐμὲ δ' ἐπέμενον εἰς τὴν ὅσον ἐνῆν ταχυτάτην ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἣτις καὶ ἐγένετο, ἅμα ἀπέδομεν τὸν Ζυγόν.

Τῇ 22)5 Ἰουνίου ἐξέδραμον εἰς Ebernwald, ὡραίαν λοφώδη καὶ δασώδη ἐξοχὴν, περὶ τὰς 2 ὥρας τοῦ Βερολίνου ἀπέχουσαν, εἰς ἣν εἶχεν ἐκλέξῃ τὴν θερινὴν διαμονήν της ἡ φίλη οἰκογένεια τοῦ Ῥώσου Γραμματέως Ἀρσένιεφ. Τῇ δὲ 1)13 Ἰουνίου ἐν Ποτσδάμ, μετὰ τῆς οἰκογενείας Gain μᾶς ἐφωτογράφησεν ὁ περιώνυμος καθηγητὴς Tobold ἐπὶ τοῦ λόφου Fingsberg.

Ἐν ᾧ διέτριβον ἐν Βερολίῳ, εἶχον τὴν θλίψιν νὰ ἴδω, πλὴν

τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου Marti Sobernheim, καὶ δύο ἐκ τῶν ἀρίστων γνωρίμων μου Κυριῶν, τὴν σύζυγον τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Γενικοῦ Προξένου, καὶ τὴν ὡραίαν γυναῖκα τοῦ ἐξόχου καλλιτέχνου Βεγάζ, ἐξ ἀσθενείας ταραχθείσας τὰς φρένας. Εὐτυχῶς ὁμως, καὶ τοῦτο σχεδὸν συγχρόνως, ἀμφοτέραι πάλιν ἰάθησαν· καὶ τὴν μὲν κυρίαν Βεγάζ εἶδον ἔκτοτε ἄριστα πάλιν ἔχουσιν· ἡ δὲ κυρία Σοβερνχάϊμ μοι ἔλεγεν, ἰαθεῖσα, ὅτι, ὅτε ἔπασχεν, εἶχε πολλάκις τὴν συναίσθησιν τῆς καταστάσεώς της, καὶ παρέβαλεν ἑαυτὴν πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας, περίεργος δ' ἡ σύμπτωσις ὅτι, κατὰ τὴν ἐσπέραν αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ταῦτα μοι ἔλεγεν, ἔφθασεν ἡ εἶδησις ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπνίγη εἰς τὴν λίμνην Σταρνβέργ. Ἄμα δὲ περιελθόντος εἰς ἐμὲ τοῦ ἀπαισίου τούτου ἀκούσματος, ἐτηλεγράφησα εἰς Ἀθήνας, ἐρωτῶν ἂν πρέπη, ὥς οἱ λοιποὶ συνάδελφοί μου, νὰ μεταβῶ εἰς Μόναχον διὰ τὴν κηδεῖαν· καὶ ἔλαβον μὲν καταφατικὴν τὴν ἀπάντησιν, ἀλλὰ πολὺ ἐξώρας, παρανοηθέντος τοῦ τηλεγραφήματός μου, καὶ ἐκληφθέντος, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἐκατονταετηρίδος τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ τηλεγραφήσω καὶ ἐκ δευτέρου, εἰς δὲ τὴν κηδεῖαν δὲν παρενέβη.

Πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐπιστείλῃ εἰς Ἀθήνας, ὅτι, μακρῶν γενομένων ἐν Βερολίνῳ σπουδῶν περὶ τῆς συναρμολογίας τῶν ὀλυμπιακῶν τεμαχίων, ἦν ἐπάναγκες, ἢ νὰ σταλῇ τις ἀρχαιολόγος καὶ γλύπτης ἐκεῖ, ἵνα μελετήσῃ τὰ κατ' αὐτὴν ἀκριβέστατα, ἢ νὰ μετακληθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα τις ἐκ τῶν ἰδίως ἐγκυψάντων εἰς τὴν μελέτην ταύτην, ἵνα, φωτισθεὶς ὑπ' αὐτῆς, συναρμολογήσῃ καὶ τὰ ἐν Ἑλλάδι πρωτότυπα. Ὡς τοιοῦτον δέ, κατὰ σύστασιν τοῦ κ. Κουρτίου, ἐπρότεινα τὸν γλύπτην κ. Grüttner. Εὐτυχῶς δὲ τοῦτο ἐνεκρίθη, καὶ ὁ διάσημος καλλιτέχνης ἦλθε τῇ 10)22 Ἰουνίου νὰ μ' ἀποχαιρετίσῃ, ἀναχωρῶν.

Ἐντὸς τοῦ θέρους τούτου ὁ ἐν Βρέσλαου ἐκδότης Schottländer ἐξέδωκεν ἓνα τόμον μεταφράσεων ἐκ τῶν Διηγημάτων μου, ὥς καὶ ἕτερον ἐντὸς τοῦ ἐπομένου, ἔχων ὕλην καὶ διὰ τρίτον. Ἦσαν δ' αἱ μεταφράσεις, οὐχὶ πᾶσαι, ἀλλὰ πολλαὶ ἐξ ἐμῆς

ἐργασίας· τινὲς δὲ κατὰ διόρθωσιν ἐργασιῶν, γενομένων ὑπὸ φίλων. Ἀνέγνω δ' εἰς τινὰ ἡμερίδα τῆς Καινιγσβέργης κολακευτικὴν κρίσιν περὶ αὐτῶν, ἐν ἣ ἔλέγετο, ὅτι πολὺ ἐνθυμίζουσι τὰ τοῦ Swekey, ὅπερ ἦν ἱκανῶς περίεργον, διότι ἐγὼ ποτὲ οὐδὲν ἐκείνου ἀνέγνω.

Ἡ 18)30 Ἰουνίου ἦν δι' ἐμὲ ἡμέρα βαθέος πένθους, διότι ἔλαβον τηλεγραφικῶς τὴν θλιβερὰν εἶδησιν τοῦ θανάτου τῆς φιλάτης μου ἀδελφῆς Εὐφροσύνης (Ρόζεν), μετ' ἀσθένειαν μόλις δύο ἡμερῶν.

Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὑπεδέχθη τὸν κ. Βασιιάδην, ἐλθόντα εἰς Βερολῖνον, ἵνα παρασκευάσῃ, ἣν προὔτιθεντο νὰ συγκαλέσωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει παγκόσμιον Συνέλευσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Τὸν ὠδήγησα δ' εἰς συνεδρίασιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, καὶ τὸν παρουσίασα ἐκεῖ εἰς τὸν Κούρτιον, εἰς τὸν Πρίγκηπα τοῦ Meiningen, καὶ εἰς τὸν κ. Ἀρσένιεφ. Τὴν ἐπιστημονικὴν Σύνοδον ὅμως ἀπηγόρευσεν ἔπειτα ἡ Ὁθωμανικὴ Κυβέρνησις, καὶ ἐγὼ ἔπεμψα εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου, κατ' αἶτησιν αὐτοῦ, πραγματείαν περὶ Ἑλευσῖνος.

Εἰς δὲ τὸν Πρίγκηπα Γουλιέλμον Ῥαδζιβίλλ καὶ τὴν σύζυγόν του, τὴν εὐφυᾶ συγγραφέα, ἀπερχομένους εἰς Αἴγυπτον, ἔδωκα ἐπιστολὴν διὰ τὸν υἱόν μου Ὁθωνα.

Ἡ περὶ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων ἱκανῶς ἄσημος καὶ ἀνωφελὴς γνωμοδότησις τῆς νομικῆς Σχολῆς Βερολίνου πρὸ πολλοῦ εἶχε δοθῇ. Ἀλλ' ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις, ἣτις οὐδέποτε ἐλησμόνει νὰ ζητῇ αὐτήν, εἶχε δυστυχῶς, ἴσως ἔνεκα τῶν ἐπελθουσῶν μεταβολῶν, λησμονήσῃ νὰ τὴν πληρώσῃ, καί, ἐρυθριῶν, ἔλαβον τῇ 26 Ἰουνίου (8 Ἰουλίου) ὑπενθύμισιν περὶ τούτου ἐκ μέρους τῆς Σχολῆς, ἣν αὐθημερὸν ἔπεμψα εἰς Ἀθήνας. Εἰς ἀπάντησιν δ' ἔλαβον τὰ ὀφειλόμενα.

Ἀπ' ἀρχῆς δ' Ἰουλίου, λαβόντος τοῦ Γραμματέως μου, κ. Δουρούτη, τρίμηνον ἄδειαν ἀπουσίας, ἔμεινα, καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, ἄνευ οὐδενὸς βοηθοῦντός με εἰς τὴν ὑπηρεσίαν.

Τῇ 6)18 δ' Ἰουλίου ὁ υἱός μου Ἀλέξης μοι ἔγραψεν ὅτι, ὡς διεδίδετο, τὸ Ὑπουργεῖον προὔτίθετο, ἂν προβιβάσῃ τὸν Κλέωνα, νὰ παύσῃ ἐμέ. Ἡ κυβέρνησις ἦν βεβαίως κυρία νὰ πράξῃ, ὅπως ἐβούλετο· ἀλλ' αἱ δύο ἐνέργειαι οὐδόλως συνείχοντο, ὡς ἡ θέσις τοῦ Πρίγκηπος Βίσμαρκ, ὡς Ἀρχικαγκελαρίου, δὲν ἐκώλυε τὴν τοῦ υἱοῦ του, ὡς Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, οὐδ' ἡ τοῦ Τρικούπη, ὡς Πρωθυπουργοῦ, τὴν τοῦ ἐξαδέλφου του Μαυροκορδάτου, ὡς Πρέσβεως. Περιέμενον ἐπομένως ἀπαθῶς.

Ἐκ Λονδίνου, λαβὼν παρὰ τοῦ κ. Κάσδαᾶγλη ἑπτὰ ἀντίτυπα τῶν, ἃ φιλοκάλως εἶχεν ἐκδώσῃ, Λυρικῶν τοῦ Χριστοπούλου, ἔδωκα ἐν αὐτῶν τῷ φιλέλληνι Engel, καὶ ἄλλα εἰς ἄλλους Ἑλληνιστάς. Ἄλλο δὲ δῶρον ἔλαβον, ὡραίαν ὑδρογραφίαν ναοῦ τῆς Ποσειδωνίας, παρὰ τῆς κυρίας Ῥαβότ, χήρας Καθηγητοῦ, μέγαν ζῆλον ἐχούσης διὰ τὴν ἐκμάθησιν τὴν Ἑλληνικῆς.

Τὴν αὐτὴν ὁμως ἡμέραν μοι ἐστάλη φύλλον τῆς Ἀκροπόλεως, περιέχον ἄορθον ὑβριστικὸν καὶ ἐμὸν, τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου Ἑλλήνος σπουδαστοῦ, ὅστις, πρὶν τινος, μὲ εἶχε πανηγυρίσῃ ἐν τῇ Ἐστία.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπεδήμησεν εἰς Βερολῖνον ἡ Κυρία Ῥούκη, ἀδελφὴ τοῦ κ. Βάσου, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ κατατάξῃ τὸν υἱόν τῆς εἰς τὸ Στρατιωτικὸν Σχολεῖον, ὃ τῇ ὑπεσχέθη νὰ διευκολύνῃ ὁ Πρίγκηψ Μάϊνιγγεν. Καὶ τῇ ἐδείχθη μὲν ἐν πᾶσιν ὑπηρετικός, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἰσχυρῶς τὴν ἀπέτρεψα. Πλὴν ὁμως τῶν λόγων μου, οἵτινες τῇ ἐφάνησαν ἰσχυροί, τὴν ἔπεισε προσέτι καὶ ἡ ἐπισφαλὴς κατάστασις τῆς ὑγείας τοῦ υἱοῦ της, δι' ὃ καὶ ἀπεφάσισε, μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς της, πρῶτον ν' ἀπέλθῃ, εἰς Ἑμς, καὶ ἐκεῖ, μὴ ἰδοῦσα βελτίωσιν, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλην δὲ προσφιλῇ μοι ἐπίσκεψιν ἔλαβον, τὴν τοῦ κ. Ἀλ. Σούτσου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ναταλίας, μεθ' ὧν καὶ ἐξέδραμον εἰς Ποτσδάμην καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐν συνδιαλέξει μετ' ἐνὸς Ῥώσου διπλωμάτου ἔμαθον, ὅτι τὴν Μακεδονίαν δὲν ἐπωφθαλμίων μόνον οἱ Βούλγαροι, ἀλλὰ καὶ οἱ Σέρβοι, οἵτινες εἰς τὸν βασιλέα προσέφερον ἔκπωμα φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Ζήτω ἡ Μακεδονία».

Τῇ 9)18 Αὐγούστου μοι ἦλθεν ἐξ Αἰγύπτου ὁ υἱός μου

Ὁθων, καὶ ἔμεινε παρ' ἑμοὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀπερχόμενος εἰς Πετρούπουλιν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ στενοῦ φίλου του, τοῦ διευθύνοντος τὸ αἰγυπτιολογικὸν τμήμα τοῦ Hermitage. Ἀφ' οὗ τὸν περιήγαγον εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τινὰς φιλικὰς οἰκογενείας, συναπῆλθε μετὰ τοῦ φίλου μου Γενικοῦ Προξένου τῆς Ῥωσσίας καὶ εἰς Πετρούπολιν τὸν ἐσύστησα ἰδίως εἰς τὸν Ἐπιτετραμμένον ἡμῶν, ὅστις τὸν εἰσήγαγε καὶ εἰς τοὺς ἐπισημοτέρους Ἑλληνικοὺς οἴκους. Ὀλίγας δὲ μόνον ἡμέρας εἰς Πετρούπολιν διαμείνας, ἐπέστρεψε δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς Αἴγυπτον, ἀσχολούμενος περὶ σχέδιόν τι ἐφευρέσεως γράφοντος φωνογράφου, ὃ ὅμως ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἀπέτυχεν. Ἐχων δὲ καὶ ἐγώ, ὥς καὶ ὁ ἴδιος εἶχε, μεγάλην ἐπιθυμίαν, ὅπως αἱ γνώσεις καὶ ἡ ἱκανότης του χρησιμοποιηθῶσι τέλος ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἔγραψα τῷ ἐν Παρισίοις κ. Βιτάλλη, μελετῶντι ν' ἀναλάβῃ τὴν κατασκευὴν τοῦ μέχρι τῶν συνόρων Ἑλληνικοῦ σιδηροδρόμου, καὶ ἐν πάσῃ πεποιθήσει τῷ ἐσύστησά να συμπαραλάβῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του, ἔλαβον δὲ προθυμοτάτην ἀπάντησιν· ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον ἐνανυάγησε, διότι ὁ σιδηρόδρομος δὲν ἐξετελέσθη.

Τῇ 21 Αὐγ. (2 Σεπτ.), μαθὼν ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Εὐγενίου, ὅτι ἦλθεν ἐπ' ἀδείᾳ εἰς Δρέσδην, μετὰ τῆς γυναικὸς του, ἵνα ἐπὶ δύο ἔτη σπουδάζῃ τὰ τῶν ξένων στρατῶν, μετέβην ἐκεῖ καὶ ἔμεινα παρ' αὐτοῖς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Μετέβην δὲ πρὸ παντὸς παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Στρατιωτικῶν, κ. Fabrici, καὶ τῷ ἀνέφερα, ὅτι ὁ υἱός μου, ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ, ἦλθεν ἐπιθυμῶν νὰ ὑπηρετήσῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν Γερμανίᾳ καὶ γνωρίσῃ ἐκ πείρας ὅ,τι ἐκ τῶν διατάξεων τῶν μεγάλων στρατῶν δύναται νὰ εἰσαχθῇ ὠφελίμως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Ὑπουργὸς μοὶ ἐδείχθη προσηνέστατος, ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὸν πόθον μου, καὶ προσεκάλεσεν ἐμὲ καὶ τὸν υἱόν μου εἰς γεῦμα του. Κατόπιν δ' ἐγενόμην περιχαρῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας κ. Herbert (τοῦ δευτέρου συζύγου τῆς Ἑλληνίδος κυρίας Funk, τὸ γένος Σταύρου), καὶ ἐπεσκέφθην προσέτι τὴν χήραν τοῦ ποτὲ συναδέλφου μου κ. Νοστίτζ, καὶ τὴν δευτέραν μου ἑξαδέλφην κυρίαν Εὐφροσύνην Καρατζᾶ (τὸ γένος Σούτσου), μετὰ

τῆς οἰκογενείας της. Ἄμα δ' ἐπιστρέψας εἰς Βερολῖνον ἔπεμψα καὶ εἰς τὸν κ. Μανέτταν, ὥς εἶχον πέμψη εἰς ὅλους τοὺς προκατόχους του, ὃν εἶχον συντάξῃ Κανονισμόν τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ πλείονος ἀποτελέσματος.

Ἔλαβον δὲ καὶ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ κ. Εὐγενίδου, Προέδρου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας, καὶ προσέτι τοῦ κ. Λύδερς, παιδαγωγοῦ τοῦ ἡμετέρου Βασιλόπαιδος, καὶ τοῦ κ. Ν. Μαυροκορδάτου, εἰς Πετρούπολιν μεταβαίνοντος, ὥς Πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς ἀμφοτέρους ἐκθεῖς τὰς ἐμὰς ἰδέας περὶ τῆς πολιτικῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος, τοὺς εὗρον αὐτὰς συμμεριζομένους.

Ἐν Βερολίῳ εἶχε συνέλθῃ τότε Σύνοδος τῶν Γερμανῶν Φυσιολογῶν, καὶ ἐν Ποτσδάμῃ, παρὰ τῷ ἐπισήμῳ λαρυγγοσκόπῳ κ. Τοβὸδ εἶχον, μετὰ τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν, παρακαθήσῃ εἰς δεῖπνον, ἔνθα πολλαὶ ἐγένοντο ἀγχινοῦσται προπόσεις καὶ πεζαὶ καὶ ἔμμετροι. Καὶ ἔκθεσις δὲ περιεργότατη ἐγένετο τῶν ποικιλοτάτων τῆς φυσικῆς ἐργαλείων, ἣν διέτρεξα μετὰ τοῦ Ὀθωμανοῦ συναδέλφου μου, μεθ' οὗ ἐκεῖ συντητήθην, καὶ μεγάλη ἐδόθη αὐτοῖς ἑσπερινὴ ἑορτὴ ἐν τῷ κήπῳ τῶν ἐκθέσεων, εἰς ἣν ἤριθμοῦντο οἱ συρρέουσάντες κατὰ χιλιάδας.

Τῇ 10)22 Σεπτεμβρίου μοὶ ἦλθεν ἡ θλιβερὰ εἶδησις τοῦ θανάτου τοῦ γαμβροῦ μου Κόμητος Ῥόζεν, ἀκολουθήσαντος τὴν σύζυγόν του κατὰ πόδας εἰς τὸν τάφον. Τῇ δὲ 25 Σεπτ. (7. Ὀκτ.) ἡ περὶ τοῦ γαμβροῦ μου Σκήν, εἰς Γενεύην ἀποβιώσαντος.

Κατ' Αὐγούστιον, συμβάσης τῆς μεγάλης καταστροφῆς ἐκ σεισμῶν ἐν Πελοποννήσῳ, κατέβαλα πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα φέρω τὴν συμφορὰν εἰς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ ἐν Γερμανίᾳ, καὶ προκαλέσω συνδρομὰς τινὰς ὑπὲρ τῶν παθόντων. Οἱ πλεῖστοι τῶν προξένων, καίτοι μὲν ἔχοντες ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν των ὑπηκόους Ἑλληνας, μοὶ ἔπεμψαν τὰς συνεισφορὰς των, ὃ τοῦ Στετίνου δὲ μάλιστα, ὑπὲρ οὗ καὶ ἐζήτησα, ἀλλὰ ματαίως, ἀπονομὴν παρασήμου, γενναιοτάτην ποσότητα. Αἱ τοῦ Βερολίνου ὅμως συνεισφοραὶ ἦσαν μᾶλλον ἢ γλίσχροι, καί, ὥς ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων εἶδον, ὁ Γενικὸς Πρόξενος διεβίβασεν αὐτὰς ἀπ' εὐ-

θείας εἰς Ἀθήνας, συμποσούμενας πάσας εἰς 200 δραχμάς, καὶ εἰς ἐκεῖνον, ἄνευ ἐμῆς προτάσεως, καὶ χωρὶς νὰ ἐρωτηθῶ, ἐπέμφθη τὸ χρυσοῦν παράσημον τοῦ Σωτήρος. Ἀλλὰ τὸ δυστύχημα ἦτο τηλικούτον, ὥστε καθῆκον ἐνόμισα νὰ διενεργήσω τι καὶ πρὸς ἀφθονωτέραν χορηγίαν χρημάτων. Ἡ πρώτη μου ἰδέα ὑπῆρξε νὰ προκαλέσω παράστασιν τινα, εἰς ἣν προθυμώτατα προσηνέχθη ἡ διάσημος ἠθοποιὸς Φιαριμάνν καὶ ἥτις θὰ ἐτελεῖτο εἰς ἓν τῶν Αὐτοκρατορικῶν Θεάτρων δωρεάν, ὃ θὰ κατώρθουν νὰ μοὶ παραχωρηθῇ. Πρὸς τοῦτο δὲ, ὡς μοὶ εἶπεν ὁ νεωστὶ ἐγκαταστάς διευθυντὴς τῶν θεάτρων, ἀπητεῖτο Αὐτοκρατορικὴ διαταγή, δι' ὃ ἐγραψα εἰς τὸν Στρατηγὸν Ῥαδζιβίλλ, τὸν πρῶτον Ὑπασπιστὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, παρακαλῶν αὐτόν, ἂν νομίσῃ τὴν αἴτησίν μου ἐφικτήν, νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ τὴν ὑποβάλῃ εἰς τὴν Α. Μ. Μεθ' ἱκανὸν ὁμῶς χρόνον ἔλαβον ἀπάντησιν τοῦ Στρατηγοῦ ἐκ Παρισίων, λέγοντός μοι ὅτι ἦν ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐπομένως δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν μου, καὶ ἦναγκάστην νὰ περιμείνω μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Βερολῖνον, τότε δ' ὁ ὑποδιευθυντής, ὅστις ἦν ἀρχαῖος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ πολὺ ἐμπειρότερος τοῦ Διευθυντοῦ, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ ἂν θελήσῃ, δὲν δύναται νὰ ἐγκρίνῃ τὴν αἴτησίν μου, διότι ἀντιβαίνει εἰς τῶν θεάτρων τούτων τὸ καταστατικόν. Ἀποστὰς λοιπὸν τῆς πρώτης προθέσεώς μου, περιχαρῶς ἐδέχθην τὴν πρότασιν διακεκριμένων τινῶν ἐρασιτεχνῶν ἐκ τῆς καλῆς κοινωνίας, τοῦ κ. Dam μετὰ τῆς ἐπιχαρίτου καὶ λογίας συζύγου καὶ ἄλλων φίλων του, ζητησάντων μοι τὴν μετάφρασιν τοῦ ἐμοῦ Κουτρούλη, ἵνα διδάξωσιν αὐτὴν μετὰ τῶν χορῶν τῆς ἓν τινι θεάτρῳ, ὃ ἤλπιζον νὰ τοῖς παραχωρηθῇ ἐπὶ μετρίῳ ἐνοικίῳ. Ἀλλά, μετὰ πολλὰς ἐκ μέρους αὐτῶν προσπάθειας, ἀπέτυχε καὶ τοῦτο τὸ σχέδιον, κυρίως διότι διεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους.

Τότε ἀπεφάσισα, τὴν ἀδειαν αἰτήσας τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, νὰ ὀργανώσω συναυλίαν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Ὁδείου τοῦ Βερολίνου. Ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς ἔπρεπε νὰ περιμείνω τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιστροφῆς τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας ἐκ τῶν ἐξοχῶν, καὶ τοῦ χρόνου τῶν ἐσπερίδων. Διὰ τοῦτο ἡ

συναυλία ἐξετελέσθη μόνον τῇ 20 Ἰανουαρίου, 1 Φεβρ. 1887, προθύμῳ καὶ φιλικωτάτῃ μερίμνῃ καὶ συνεργείᾳ ἐνὸς τῶν φίλων μου ξένων γενικῶν προξένων, ὅστις πολλὴν ἐπηγγέλλετο πεῖραν περὶ τὰ τοιαῦτα. Οὐχ ἦττον τ' ἀποτελέσματα δὲν μοὶ ἐφάνησαν ἐντελῶς ἀνταποκριθέντα εἰς οἷα ἐνόμιζον ὅτι ἐγὼ αὐτὸς ἴσως θὰ ἐπετύγχανον. Οὕτως, οἱ πλεῖστοι τῶν ῥοιδῶν καὶ καλλιτεχνῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, οἵτινες, συμπατριῶται ὄντες τοῦ κ. Προξένου, εὐηρεστήθησαν, κατὰ πρόσκλησίν του νὰ ἔλθωσι μακρόθεν, ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι τῇ κοινωνίᾳ, ἐν ᾗ εἰς ἐμὲ εἶχον προσέλθῃ, φιλαγάθως καὶ εὐμενῶς προσφερόμενοι, οἱ πάντων γνωσιότατοι καὶ ἐπισημότατοι, ἀλλ' οὕς δὲν ἐδυνάμην ἢ νὰ παραπέμψω εἰς τὸν ἀναλαβόντα τὸν διοργανισμόν. Ἀλλὰ τοὺς ἀπεποιήθη, εἰπὼν ὅτι δὲν δύναται πλέον ν' ἀποβάλῃ ὅσους εἶχεν ἤδη μετακαλέσῃ ἐξ ἄλλων πόλεων. Ἡ αἴθουσα τῆς συναυλίας ἦν πληρεστάτη, καί, ὥς μοι ἐδόξεν, τὰ εἰσιτήρια πάντα εἶχον διατεθῇ. Ἐπεμψε δὲ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ 300 Μ. συνδρομὴν καὶ ἡ Αὐτοκρατορία 200 Μ. συνδρομὴν. Ἀλλ' ἡ εἰσπραξίς, ἥτις μοὶ παρεδόθη μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δαπανῶν, καὶ ἦν ἔπεμψα εἰς Ἀθήνας, μοὶ ἐφάνη κατωτέρα τῶν προσδοκιῶν μου. Φαίνεται δ' ὅτι οὕτως ἐξετιμήθη καὶ ἐν Ἀθήναις, διότι τὸ Ὑπουργεῖον οὐδεμιᾶς μὲ ἠξίωσεν εὐχαριστηρίου λέξεως, εἰ καί, ὥς ἤκουσα, οὐδὲν παρ' οὐδεμιᾶς ἄλλης τῶν Πρεσβειῶν ὅμοιον ἐνηργήθη.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συναυλίας προσεκαλέσαμεν, ὁ πρόξενος καὶ ἐγώ, τοὺς καλλιτέχνας εἰς δεῖπνον, καὶ αὐτοῦ τοῖς ἀπηύθυνα ἐπίσημα εὐχαριστήρια.

Μεταξὺ τῶν παραδόξων ἐπισκέψεων, ἃς ἐνίστε ἐδεχόμην, μεγάλως μ' ἐξέπληξε τὸν Σεπτέμβριον ἡ ρυπαιροῦ τινος ρακενδύτου, ὅστις ἦλθε νὰ μοὶ ζητήσῃ ἐλεημοσύνην, εἰπὼν μοι ὅτι ὠνομάζετο Φαβρίκιος, καὶ ὅτι ἦν, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν υἱὸς ἢ ἐγγονός, τοῦ ἀρχαίου Δανοῦ φιλέλληνος, ὅστις, ὥς στρατηγός, εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐν Ἑλλάδι.

Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ Ὀκτωβρίου ἔλαβον ἐπίσκεψιν ἀρχαιολόγου τινὸς Ἑλλήνος ἐκ Παρισίων προερχομένου, Ἀργυροπού-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

λου τὸ ὄνομα, περὶ οὗ ὅμως, ἐν τῇ ὀλίγῃ ὥρᾳ, καθ' ἣν παρέμεινε παρ' ἐμοί, δὲν ἐδυνήθην νὰ κρίνω, ἂν ἡ ἐπιστημονικὴ του ἀξία ἦν ἀληθῶς τοιαύτη, ὅσῃν αὐτὸς ἐφαίνετο αὐτὴν ἐκτιμῶν.

Ἐν Βερολίνῳ ὑπάρχει ἰδιαίτερον ἀξιόλογον καὶ ἀξιοπρεπέστατον κατάστημα δημοσίας Βιβλιοθήκης τῶν Ἑφημερίδων καὶ Περιοδικῶν. Εἰς αὐτὸ μεταβάς, ἐζήτησα τὴν τοῦ Μονάχου Γενικὴν Ἑφημερίδα, ἣτις εἶχον ἀκούσῃ ὅτι περιεῖχε κατάκρισιν τῆς ἐμῆς ἱστορίας τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας· εὗρων δὲ καὶ ἀναγνοὺς αὐτήν, παρηγορήθην, κατὰ τοῦτο καὶ, ὅτι ἐκεῖ εὗρον εὐτυχῶς πάσας σχεδὸν τὰς κρίσεις τῆς οὐδεμίαν ἐχούσας ὑπόστασιν.

Καὶ περὶ τῶν διηγημάτων μου δέ, τῶν δημοσιευθέντων ἐν μεταφράσει, πικραὶ ἤκουσα ὅτι ἐγένοντο κατακρίσεις εἰς κυρίαν τινὰ ἐκ τῶν γνωρίμων μου, στηριζόμεναι εἰς τὸν διῆσχυρισμὸν ὅτι τὰ πρόσωπα στεροῦνται χαρακτήρος καὶ ὅτι θριαμβεύει πάντοτε τὸ καλόν. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι ἡ κρίσις αὕτη κατ' οὐδὲν μ' ἐβελτίωσε, διότι ἐνέμεινα εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἂν ἤθελόν ποτε τι γράψω καὶ εἰς τὸ μέλλον, πάλιν νὰ θριαμβεύσῃ καὶ ἐκεῖ τὸ καλόν. Διὰ δὲ τὰ πρόσωπά μου ἐπιοτίμων καὶ προτιμῶ τοὺς φυσικοὺς μᾶλλον τῶν μυθιστορικῶν χαρακτήρων.

Τῇ 28 Σεπτ. (18 Ὀκτ.) ἀπεχαιρέτισα ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τὸν Ἰάπωνά Ταναχάσιν, ἀπερχόμενον εἰς Βιέννην, ὡς πρῶτον Γραμματέα καὶ Ἐπιτετραμμένον. Ἐκεῖ δὲ κατέλαβεν ἀρίστην θέσιν εἰς τὴν ὑψηλὴν κοινωνίαν, ἕνεκα τῆς πολλῆς του νοημοσύνης, οὐχ' ἥττον ἢ ἕνεκα τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐξαιρέτου ἀνατροφῆς τῆς συζύγου του. Ἡ ἀναχώρησις των μ' ἐλύπησεν.

Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ ξενοδοχεῖον τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπῆντησα τὴν κυρίαν Lieschin, σύζυγον τοῦ ἐν Δρέσδῃ γραμματέως τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας, τὴν ποτὲ γνώριμόν μου ὡραίαν θυγατέρα τοῦ ἐν Προύσῃ ἡμετέρου Προξένου κ. Περδικάρη, ἣτις καὶ μὲ προσεκάλεσε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ ἐν Δρέσδῃ, ὃ καὶ ἔπραξα τῇ 11)23 Ὀκτωβρίου. Τότε δέ, λαβὼν μετ' ἐμαυτοῦ, πρὸς ἀνάγνωσιν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, τὸ Α'. μέρος τοῦ Φαύστου τοῦ Γαίτου, ἤρχισα, ἐξ ἀργίας, νὰ μεταφράζω αὐτὸ ἐντὸς τῆς ἀτμαμάξης. Ἐμείνα δὲ δύο ἡμέρας ἐν Δρέσδῃ παρὰ τοῖς φίλοις κ. κ. Lieschin, πολλὰς

τῶν ἄλλων ἐκεῖ γνωρίμων οἰκογενειῶν αὐθις ἐπισκεφθεῖς, ὡς τὴν τῆς κυρίας Εὐφρ. Καρατζᾶ, τὴν τοῦ κ. Rudland, Πρέσβεως τῆς Βαυαρίας, τοῦ κ. Herbert, Πρέσβεως τῆς Αὐστρίας, τὴν κυρίαν Νόστιτζ, χήραν τοῦ ποτὲ ἐν Βερολίνῳ Πρέσβεως τῆς Σαξωνίας, καὶ ὠδηγήθην εἰς τὴν Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὸ Θέατρον, καὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην, ἐν ἧ μοι ἐδείχθη σπανιώτατον ἀντίτυπον γερμανιστὶ γεγραμμένης ἱστορίας τοῦ Σκενδέρβη, καὶ συλλογὴ πινακιδίων γραφῆς ἀρχαίου λαοῦ τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς. Εἰς δὲ τὸ ὑπὸ τὴν Βιβλιοθήκην κείμενον ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, πλούσιον, οὐχὶ κατ' ἀριθμὸν, ἀλλὰ κατὰ σπουδαιότητα τῶν περιεχομένων, διέκρινα ἰδίως τρία θαυμάσια ἀγάλματα ἐκ Πομπηίας, μίαν Ἀριάδνην, μίαν ἀρχαϊκὴν Ἀθηνᾶν, ἓνα βωμὸν μετ' ἀρχαϊκῶν ἀναγλύφων, καὶ Νύμφας καὶ Φαύνους.

Ἐν Βερολίνῳ ἀπὸ τινος εἶχεν εἰσαχθῆ, ὡς νέα πολυτέλεια τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς καὶ εἰς τινὰ τῶν πλουσιωτέρων καταστημάτων, καὶ εἰς μίαν, ἢ μᾶλλον εἰς ἡμίσειαν ὁδὸν τὴν Δευριακὴν λεγομένην, ὃ δὲ τραπέζιτης κ. Landau, ὅστις, εἰς ἓκ τῶν πρώτων, δι' αὐτοῦ ἐφώτισε τὴν οἰκίαν του, μὲ ὠδήγησε καὶ μὲ περιέφερεν εἰς ὃ αὐτὸς διαφύλασεν ἠλεκτρικὸν κατάστημα, ὃ εἰς ἐμὲ ἐφάνη καὶ ἦν τῷ ὄντι πάσης μελέτης ἄξιον.

Φαίνεται δ' ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ κ. Dam, περὶ ἧς ἀνωτέρω, ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν τινὰ εἰς τὸν Ὑποδιευθυντὴν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Θεάτρου, ὅστις καὶ διὰ τρίτων καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπισκεφθεῖς με, ἐπέμενε νὰ τῷ παραχωρήσω τὸν Κουτρούλην εἰς παράστασιν. Καὶ ἐγὼ μὲν οὐδεμίαν εἶχον ἔνστασιν καὶ ἐθεώρουν, οὐ μόνον δι' ἐμὲ ἔντιμον, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα ν' ἀναβιβασθῇ εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν σκηνὴν ἔργον Ἑλληνικόν. Δοὺς ἐπομένως αὐτό, εἶπον ὅτι, ἂν ἐκρίνετο πολὺ μακρόν, ἐδυνάμην καὶ πρόθυμος ἦμην νὰ τὸ περιτάμω μέχρι τινός. Ἀλλ' ὁ κ. Ὑποδιευθυντὴς ἠξίωσε νὰ κατατμηθῇ εἰς μῆκος, ἵνα συμπαρασταθῇ ἐν μιᾷ ἑσπέρᾳ μετ' ἄλλων μονοπράκτων δραματίων, εἰς ὃ ἦν ἀδύνατον νὰ συγκατανεύσω, διότι οὕτως ἀντικρὺς κατέστρεφον τὸ ἔργον. Τούτου ἕνεκα, ἐναντίον πάσης τῆς ἐπιμονῆς του, ἀπέσυρα αὐτὸ ὀριστικῶς.

Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ἐξεδόθη ἡ ὥραία καὶ χαριεστάτη περιήγησις τοῦ Dr Ed. Engel εἰς Ἑλλάδα (Frühlingstage in Griechenland), τοσοῦτον ὑπὸ φιλελληνισμοῦ ἐμπνευσμένη, ὥστε ἐνόμισα καθῆκον νὰ συστήσω τὸν συγγραφέα, ἵνα ἀπονεμηθῇ αὐτῷ τὸ Ἑλληνικὸν παράσημον, ὃ καὶ τῷ ἐδόθη πρὸς μεγάλην του ἐκπληξιν· μ' ἐβεβαίωσε δ' ὅτι οὐδὲν οὐδέποτε παράσημον θέλει δεχθῇ ἢ φέρῃ, πλὴν τούτου καὶ μόνου, ὥς προερχομένου ἐκ τῆς προσφιλοῦς του Ἑλλάδος. Ὁ αὐτὸς δέ, καὶ δι' ἄλλων φιλολογικῶν ἔργων γνωστός, ἐξέδωκε μετὰ ταῦτα καὶ ὁλόκληρον βιβλίον ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς, ἐν ᾧ στηρίζεται κυρίως εἰς ὅσα ἐπιχειρήματα ἐγὼ εἶχον προτείνειν ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου, τῷ τὴν ὕλην ταύτην πραγματευομένῳ, καθωραΐσας αὐτὰ διὰ πολλῆς εὐφυΐας.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀναλογισθεὶς ὅτι ἡ ταχυδρομικὴ ἡμῶν μετὰ τῆς Γερμανίας συνθήκη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἔμενεν ἐλλειπής, ὥς πρὸς τ' ἀφαιρῶντα τὴν ἀποστολὴν δεμάτων καὶ ὥς πρὸς ἄλλας τινὰς λεπτομερείας, παρεκάλεσα τὸν Γενικὸν Διευθυντὴν τῶν Γερμανικῶν Ταχυδρομείων, ὅστις ὑπουργοῦ εἶχεν ἐπισημότητα, νὰ μοὶ ὑποδείξῃ (ὅπερ ἄλλως τε καὶ πρὸ ἐτῶν εἶχε πράξῃ), τὰ ἐλλείποντα, καὶ συνεργασθεὶς μετ' αὐτοῦ καὶ τῶν συμβούλων του, συνέταξα πλήρες σχέδιον τῶν συμπληρώσεων, καὶ ἔπεμψα αὐτὸ εἰς Ἀθήνας, πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Μετὰ τινα δὲ χρόνον ἔλαβον ἀπάντησιν ἐκπλήττουσάν με, διότι ἠγνόουν ὅτι τὰ περὶ ὧν ἐπρότεινον εἶχον πρὸ μακροῦ χρόνου ἤδη κανονισθῇ διὰ συνθηκῶν, καὶ συνοδευομένων ὑπὸ τῶν κειμένων τούτων καὶ τῶν σχετικῶν ἐγγράφων. Ἦναγκάσθην ὁμως, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς, νὰ ἐπιστρέψω τὸν ὅλον φάκελλον, ἐκφράζων συγχρόνως τὴν ἐκπληξίν μου, διότι τὸ Βασ. Ὑπουργεῖον μὲ ἤλεγχε χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι, εἰς τὰς συνθήκας, αἱ μοὶ ἔπεμψεν, ἵνα λάβω γνῶσιν αὐτῶν, καὶ αἱ ἐφρόνει ὅτι ἔπρεπε νὰ γνωρίζω, ἠγνόει καὶ δὲν εἶχε παρατηρήσῃ τὸ ἴδιον, ὑπῆρχον ἀκριβῶς ἐκεῖνα τὰ χάσματα, ὧν ἐπρότεινον ἐγὼ τὴν συμπλήρωσιν. Ἐπανελάβον ἐπομένως ἀπλῶς τὴν ἐρώτησιν, ἂν ἡ Βασ. Κυβέρνησις θέλῃ ἢ οὐ τῶν χασμάτων αὐτῶν τὴν συμπλήρωσιν. Ὡς

ἐκεῖ ὅμως ἔμεινεν ἡ ἀλληλογραφία καὶ δὲν ἔλαβον ἄλλην ἀπάντησιν.

Ὅτε δὲ τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ ἐξηκολούθουν λαμβάνοντα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σπουδαίας διαστάσεις, εἰς τὸν συνάδελφόν μου τῆς Ἀγγλίας (V. Mallob), δὲν ἔπαυον ἐκθέτων ὅτι ἐσφαλμένη μοι ἐφαίνετο ἡ ὁδός, ἣν ἠκολούθει ἡ Ἀγγλία, ἐλπίζουσα νὰ καταστήσῃ τὴν Βουλγαρίαν ἀντισλαβικὸν προπύργιον ἐν Ἀνατολῇ, ὃ μόνον παρὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐδύνατο ἐν καιρῷ ἐκθέτω νὰ προσδοκᾶται. Ἐβλεπον δὲ μετὰ πλείστης εὐχαριστήσεως ὅτι οἱ λόγοι μου τὸν ἔπειθον ἐντελῶς. Ἀλλ' ἂν καὶ ἀνταπεκρίνοντο καὶ εἰς τῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἀθήναις τὰς ἀρχὰς μοι ἦν ἄγνωστον, διότι, εἰ καὶ συνεχέστατα τὰς θεωρίας ταύτας εἰς αὐτὴν ἐκθέτων, οὐδέποτε οὐδὲ λέξιν ἔλαβον ἐπισήμου ἢ ἰδιωτικῆς ἐγκρίσεως ἢ ἀποδοκιμασίας.

Ἐκ Παρισίων ἡ Κα Blaze de Bury, ἥτις ἐξηκολούθει πάντοτε μετ' ἐμοῦ ἔστιν ὅτε ἀλληλογραφεῖσα, μοι ἐσύστησε τρεῖς ἐκεῖ εἰς μουσικὴν τραφεῖσας γερμανίδας ἀδελφὰς Eissler, ὧν ἡ μία ἔπαιζεν ἐξαιρετικῶς ἄρπαν, ἡ ἄλλη βάρβιτον καὶ ἡ ἄλλη κύμβαλον, καὶ εὐηρεστήθησαν νὰ παίξωσι δι' ἐμὲ εἰς τὴν οἰκίαν των, ἔπειτα δὲ τὰς ἤκουσα θαυμάσθεις καὶ εἰς ἣν ἔδωκαν δημοσίαν συναυλίαν. Ἐξαιρετικούς δὲ μουσικὰς ἀπολαύσεις εἶχον καὶ παρὰ τῇ Κα Berker, συζύγῳ ἀνδρὸς εὐπόρου, ἀλλὰ τυφλοῦ καὶ παραλυτικῷ, ἥτις δ' αὐτὴ συνέθετεν ἐξαίρετον μουσικὴν ὁργανικὴν καὶ ἁσματικὴν, ὑπὸ τῶν φίλων καὶ γνωρίμων της εἰς τὰς πολυτελεῖς της συναναστροφὰς πολλάκις ἐκτελουμένην. Ἦν δὲ καὶ φίλη τῆς ἡγεμονίδος τοῦ πρίγκ. Φρειδερίκου Καρόλου, ἥτις ἐπίσης ἔγραφε μουσικὰς συνθέσεις καὶ ἀντήλλασσε τὰ ἔργα της μετὰ τῆς Καs Berker. Ἀλλῃ δὲ μουσικωτάτῃ οἰκίᾳ τῆς γνωριμίας μου ἦτον ἡ τῆς Καs Ahl, ἥτις ἐποιεῖτο κατάχρησιν τοῦ πλούτου της εἰς προστασίαν καὶ ἐμψύχωσιν καλλιτεχνῶν, καὶ εἶχεν ἀναθρέψῃ παρ' ἑαυτῇ νέον προκόψαντα εἰς ἐξαίρετον ζωγράφον, τὸν κ. Heisen, ἐπροστάτευε δ', ὥς μίαν τῶν θυγατέρων της, τὴν σπανίαν νέαν ῥωσίδα κυμβαλίστριαν Καν Λουριέ, ἣν ὥς παιδίον ἡ οἰκογένειά μου καὶ ἐγὼ εἶχομεν γνωρίσῃ, ὅτε ἤρχιζε δεικνύουσα ἰσχυρὰν κλίσιν πρὸς τὴν μουσικὴν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν υἱόν μου Εὐγένιον, ὅστις, συνεπῶς τῇ αἰτήσεϊ μου, εἶχε καταταχθῇ εἰς ἱππικὸν τάγμα ἐν Δυσσελδόρφῃ, ὅτι ἡ διαμονή του παρὰ τῷ Γερμανικῷ στρατῷ δὲν δύναται νὰ παραταθῇ ὑπὲρ τὴν λήξιν τοῦ ἔτους. Ἐκπλαγεῖς δὲ διὰ τὴν ἀγγελίαν ταύτην, ἀπῆλθον παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ὅτι τὸ μέτρον προῆλθεν ἐξ ἀπαιτήσεως τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου, ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως τῆς Σαξωνίας καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ Σαξωνικοῦ στρατοῦ, ὅστις ὑποψίαν εἶχε συλλάβῃ, πληροφορηθεὶς ὅτι ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ ὁ Εὐγένιος προὔτίθετο νὰ μεταβῇ εἰς τὸν Γαλλικὸν στρατόν, διότι τῷ ὄντι τοῦτο ἦν τὸ σχέδιόν του, ἵνα καὶ ἐκεῖνον σπουδάσῃ. Τὸ Πρωσσικὸν Ὑπουργεῖον ὅμως μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι τοιαύτην διαταγὴν δὲν θὰ ἔδιδεν, ἂν δὲν ἐβιάζετο νὰ μὴ φανῇ ἀποκροῖον παραστάσεις τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου.

Ἐν Βερολίῳ ὑπῆρχε πρὸ ἰκανοῦ χρόνου ἑταιρεία, συγκειμένη ἐξ Ἰταλῶν καὶ φίλων τῆς Ἰταλίας, ἀγνωστος δ' εἰς ἐμέ. Πανηγυρίζουσα δὲ τῇ 17)29 Νοεμβρίου τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς ἰδρυσεώς της, μὲ προσεκάλεσε τότε εἰς τὴν συνεδριάσιν της, ὡς δῆθεν μεταφραστὴν ἐξόχων ἔργων τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας, καὶ μ' ἐνέγραψε μεταξὺ τῶν ἐταίρων της. Δεχθεὶς δὲ προθύμως τὴν πρόσκλησιν, καθ' ὅσον μάλιστα προΐστατο τῆς συνεδριάσεως ὁ συνάδελφος καὶ φίλος μου Πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας, Κόμης Delaunay, εὗρον εἰς μεγίστην καὶ κατάκοσμον αἵθουσαν περὶ τοὺς 400 τοὺς συνελθόντας, καὶ πολλοὶ ἀπηγγέλθησαν πανηγυρικοὶ λόγοι γερμανιστὶ ἢ ἰταλιστί, ἐξ ὧν ἔμαθον ὅτι ἡ ἑταιρεία συνέστη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἤδη τοῦ Γαῖτε, μετὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ὁδοιπορίαν του. Εἰς τὴν τράπεζαν δ' εἰς ἣν πάντες, καὶ οἱ 400, παρεκάθησαν, εἶχον γείτονα τὴν χαριεστάτην νέαν Ἰταλὴν ἀοιδὸν κυρίαν Παττίνην, ἥτις, ὡς καὶ ὁ θεῖός της, καὶ ἄλλοι τινές, κατέτερεψε τὴν ὁμήγουριν διὰ τῶν ἁσμάτων της. Ὅτε δέ, μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ χορός, ἀνεχώρησα.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπεσκέφθην τὴν πρὸ ἐτῶν γνωστήν μοι κυρίαν Lhursen, ἐπανελθοῦσαν ἐκ Shanghai, ὅπου, διατελέ-

σας Πρόξενος ὁ ἀνὴρ της, μετετίθετο εἰς Ὀδησσόν. Μοὶ ὠμίλησε δὲ μετ' ἐνθουσιασμοῦ περὶ Κίνας καὶ περὶ τῆς θυγατρὸς μου Χα-
ρικλείας, ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διατρίψασα μετ' αὐτῆς εἰς τὴν ἔπαυλιν
τοῦ ἐν Πεκίνῳ πρέσβεως τῆς Γερμανίας.

Τελουμένης δ' ἐν Ἑλλάδι τῆς ἐορτῆς τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ
διαδόχου ἡμῶν τῇ 1)13 Δεκεμβρίου, ἐζήτησα καὶ ἔλαβον παρὰ
τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ῥωσσίας τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τελέσω δοξο-
λογίαν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Ῥωσικῆς πρεσβείας, εἰς ἣν πα-
ρευρέθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ὁρθόδοξοι πρέσβεις (Σερβίας, Ῥωμα-
νίας). Κατὰ πρότασίν μου δ' ἐδόθη μετὰ ταῦτα τὸ παράσημον
τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸν ἱερουργήσαντα τότε Ῥῶσσον ἱερέα.

Κατ' ἀρχὰς δὲ τοῦ Νοεμβρίου ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολὴν
παρὰ τινος, ὃν μόλις ἐγνώριζον, προτείνοντός μοι νὰ μοὶ θέσῃ
κάλην κατὰ τὴν βουλευτικὴν ἐκλογὴν. Ἀλλὰ τὸν ἡὺχαρίστησα
εἰπὼν ὅτι, κατὰ τὸν νόμον, θὰ ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶ πρὶν τῆς
διπλωματικῆς θέσεώς μου, ἣν πρὸς τὸ παρὸν θεωρῶ σπουδαιο-
τέραν διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐξηκολούθουν δὲ κατὰ πᾶν τὸ διάστημα τοῦτο, ἐπὶ ὅλους
ὀκτὼ μῆνας ἄνευ Γραμματέως ἢ ἄλλου βοηθοῦ, μόνος ἔχων πᾶσαν
τῆς Πρεσβείας τὴν ὑπηρεσίαν, διότι ὁ Γραμματεὺς μου κ. Δου-
ρούτης, ἀφ' οὗ, ζητήσας τρίμηνον ἄδειαν, ἀπῆλθεν εἰς Ῥωμανίαν,
μετὰ ταῦτα μετετέθη ὡς γραμματεὺς εἰς Βουκουρέστιον, ἐνθα
ἦσαν τὰ κτήματα τῆς συζύγου του, καὶ ἀντικαταστάτης αὐτοῦ
διωρίσθη ὁ κ. Στ. Ἀντωνόπουλος, ὅστις ὁμως ἦλθε μόνον λήξαν-
τος τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Κατ' ἀρχὰς δὲ τοῦ Δεκεμβρίου, νύξιν λαβὼν παρὰ τινων οἰ-
νεμπόρων, ἐπροσπάθησα καὶ διὰ προφορικῶν ἐνεργειῶν καὶ δι'
ἐπισήμων ἐκθέσεων, καὶ ἐπέτυχον παρὰ τῆς Γερμανικῆς Κυβερ-
νήσεως, ἵνα, ἐπὶ τῇ βάσει χημικῶν ἀναλύσεων καὶ γνωμοδοτή-
σεων ἐπισήμων ἱατρῶν, οἱ ἑλληνικοὶ οἶνοι γένωνται ἐπισήμως
δεκτοὶ εἰς τὰ στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα τῆς Γερμανίας, ὡς κεκτη-
μένοι ὑγιεινὰς ιδιότητας. Καὶ ἐγὼ μὲν ἐνόμιζον ὅτι διὰ τούτου
ὠφέλησά πως τὴν ἡμετέραν οἰνοποιίαν, διότι τοῦ μεγάλου Γερ-
μανικοῦ στρατοῦ πολυαριθμότατα εἰσὶ τὰ νοσοκομεῖα. Ἀλλὰ φαί-

νεται ὅτι ὑπερεξετίμησα τὸ τοιοῦτον ἀποτέλεσμα, διότι ἡ Κυβέρνησις οὐδ' ἀπαντήσεως ἠξίωσε τὴν περὶ αὐτοῦ ἔκθεσίν μου.

Τοῦ ταγματάρχου Dunker, γνωστοῦ ἐκδότου, καὶ ἰδίως δημοσιεύσαντος τὰ συγγράμματα τῆς Βασιλίσσης τῆς Ῥωμανίας, ἡ θυγάτηρ Δώρα, συγγραφεὺς δραμάτων, ὧν ἐν εἶδον καὶ ἐν Ἀμβούργῳ διδασκόμενον, παρακαλέσασά με νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ, μοὶ εἶπεν ὅτι ἐκδότης περιοδικοῦ τινος ἐν Δρέσδῃ τῇ ἐπρότεινε νὰ τῷ γράφῃ περὶ τῶν κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ Βερολίνου, τῶν ἐν τῷ διπλωματικῷ κόσμῳ καὶ ἐν τῇ Αὐλῇ ἀνεκδότων καὶ σκανδάλων, καὶ πρὸς τοῦτο νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνέργειάν μου. Ἀλλὰ τῇ ἀπήντησα ὅτι, ἐγὼ μὲν εἰς οὐδὲν δύναμαι νὰ τῇ γίνω ἐν τούτῳ χρήσιμος, διότι οὐδέποτε θέλω ἀδολεσχήσῃ, εἴτε γράφων, εἴτε λέγων, περὶ φίλων καὶ γνωρίμων, μεθ' ὧν συναναστρέφομαι, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἠξεύρω τι περὶ αὐτῶν ἄξιον νὰ διεγείρῃ τὴν κοινὴν περιέργειαν· ἂν δὲ καὶ ἡ ἰδία θέλῃ νὰ δεχθῇ συμβουλήν μου, τὴν προτρέπω ν' ἀποσπῇ τοιοῦτου ὀλισθηροῦ ἐδάφους, ὅπερ καὶ ἐπράξε. Μετὰ καιρὸν δ' ἐπαυλῆσθαι καὶ εἰς ἐμὲ ἀμέσως ἡ τοιαύτη ἢ ἀνάλογος πρότασις, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογος ἐδόθη ἀπάντησις.

Ἐξ Ἀθηνῶν δέ, μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν Καρακούσα, μοὶ ἐστάλη κατὰ Δεκέμβριον ὑπὸ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας καὶ ἑτέρα νεάνις, ἡ Φλωρεντία Φουντουκλή, ἐλθοῦσα μετὰ τῆς μητρὸς καὶ δύο μικρῶν ἀδελφῶν της, ἵνα ἐπίσης διδαχθῇ τὴν **νέαν διδακτικὴν μέθοδον**. Ἐφρόντισα, ἐπομένως, νὰ συστήσω καὶ τὴν κυρίαν ταύτην, ὡς καὶ τὴν νέαν Καρακούση, εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ κεντρικοῦ ἐν Βερολίνῳ διδασκαλείου τῶν νεανίδων, κύριον Suprian, ἐξηγήσας αὐτῷ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς των ἦν κυρίως νὰ διδαχθῶσι τὴν «νέαν διδακτικὴν μέθοδον». Ἀλλ' ὁ κύριος διευθυντής, ὅστις ὡς εἰδικὸς καὶ ἔξοχος εἰς τὸν κλάδον τοῦ ἐξετιμᾶτο ἐν Γερμανίᾳ, μοὶ εἶπεν ὅτι «**νέα**» μέθοδος δὲν ὑπῆρχεν, ἕκαστος δὲ διδάσκαλος εἶχε τὴν ἐδικήν του, καὶ ὁ μεθοδικώτερος ἐξετιμᾶτο ὡς κρείττων τῶν ἄλλων. Οἶκτρον δὲ καὶ τότε καὶ πάντοτε ἔκρινα τὸ νὰ πιθηκίζωμεν οὕτω τὰ ξένα, ὥστε τὸ ἐπινοηθέν, φέρ' εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν Ἀγγλων σύστημα τοῦ νὰ βιάζωσι τὰ

παιδιά νὰ μανθάνωσι ν' ἀναγινώσκωσι τὰς λέξεις πρὶν ἢ μάθωσι τὸ ἀλφάβητον, νὰ θέλωμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ παρ' ἡμῖν, μὴ ἐννοοῦντες ὅτι, οἱ μὲν Ἀγγλοὶ βιάζονται εἰς τοῦτο, διότι ἐν πλείσταις τῶν λέξεών των τὰ γράμματα ἄλλως καὶ ἄλλως προφέρονται, παρ' ἡμῖν δὲ τὸ τοιοῦτον ἐλάττωμα δὲν ὑπάρχει.

Τῇ κυρίᾳ Φυντικλῇ, χωρισθείσῃ τῆς μητρὸς της, ἵνα ὅσον τάχιστα τελειοποιηθῇ, εἰς ἣν ἤδη μέχρι τινὸς ἐγνώριζε Γερμανικὴν γλῶσσαν, ἐπρομήθευσα κατοικίαν παρὰ τῇ κυρίᾳ Ραβόττι, χήρᾳ καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, ἐξόχῳ ζωγράφῳ καὶ λίαν λογίᾳ κυρία, ἥτις, τοσαύτην εἶχεν ἀγάπην πρὸς τὴν καθομιλουμένην Ἑλληνικὴν, ὥστε δι' ἰδίας σπουδῆς κατώρθωσε μέχρι τινὸς νὰ ἐκμάθῃ αὐτήν. Ἐν δὲ τῇ νέᾳ Ἑλληνίδι ἀνεκάλυψα μετ' οὐ πολὺ, σπέρματα ἀξιολόγου ποιητρίας, στιχορροῦσης μετ' ἄκρας εὐκολίας καὶ πολὺν ἀκριβέστερον καὶ ὁμοιωματικώτερον ἢ πλεῖστοι τῶν παρ' ἡμῖν νεοθαλλῶν ποιητῶν.

Τῇ 7)19 Δεκεμβρίου ἦλθεν εἰς Βερολίνον Βουλγαρικὴ ἐπιτροπὴ, ἵνα συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς καταλήψεως τῆς Ρωμανίας, ἥτις ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τῷ Βίσμαρκ, ἀλλ' ἀνεπισήμως, ἐπεσκέφθη δὲ καὶ τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Τουρκίας, τὸν δὲ τῆς Ἀγγλίας δὲν εὔρε κατ' οἶκον, καὶ ἀνεχώρησεν ἄπρακτος, ὥστε περὶ αὐτῆς δὲν εἶχον περαιτέρω νὰ πολυπραγμονήσω.

Τότε, συστάντος ἐν Ἀθήναις, ἐν τῷ δι' ἄλλον σκοπὸν ἰδρυθέντι Βαρβακείῳ, πρακτικοῦ γυμνασίου, μοὶ ἔγραψεν ὁ διευθυντῆς αὐτοῦ διορισθεὶς κ. Θεοδ. Νέγρης, ζητήσας μοι νὰ τῷ πέμψω ὁργανισμοὺς καὶ καταλόγους τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν τοιούτων ἐν Γερμανίᾳ καταστημάτων. Καὶ τῷ ἔπεμψα μὲν ταῦτα, ζητήσας καὶ λαβὼν αὐτὰ παρὰ τεσσάρων τῶν ἐπισημοτάτων τοιούτων καταστημάτων διαφόρων μερῶν τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐξέφρασα τὴν γνώμην μου ὅτι καὶ τοιαῦτα πρακτικὰ σχολεῖα, στηριζόμενα ἐπ' αὐξήσεως τῶν μαθηματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν σπουδῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐλαττώσι τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς, ἥτις παρ' ἡμῖν ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς ἐγχωρίου γλώσσης, ὡς ἐν Γερμανίᾳ ἢ γερμανικῇ. Ὡς δὲ πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν, τῷ ἐσύστησα τὴν συλλογὴν τῶν ἐμῶν προβλημάτων, καθ'

ὁ οὖσαν μετάφρασιν, διὰ πλείστων ἐπηυξημένην, τῆς συλλογῆς τοῦ Meyer Hirsch, ἣτις ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν πρακτικῶν σχολείων τῆς Γερμανίας φέρεται ὡς τὸ διδακτικὸν βιβλίον αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ πρότασίς μου δὲν ἐνεκρίθη, ἴσως διότι τὸ βιβλίον εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ μεταφρασθῇ καὶ ἐκδοθῇ ὑπ' ἐμοῦ (καὶ τοῦ Γ. Σούτσου). Ὅτε δέ, μετὰ τινα χρόνον, εἶδον ἐν Ἀθήναις τὸν Κον Νέγρην καὶ τῷ ὑπέμνησα αὐτήν, μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ συλλογὴ ἐκείνη ἦτον ἀπηροχαιωμένη, εἰς ὃ τῷ ἀπήντησα ὅτι τοιαύτη ἦτον ἴσως δι' ἡμᾶς, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν, καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ Εὐκλείδης ἦν ἀρχαιότερος ἔτι. Ἀπηροχαιωμένη συλλογὴ μαθηματικῶν προβλημάτων! Πρωτότυπος τῷ ὄντι ἐκτίμησις!

Τῇ 14)26 Δεκεμβρίου, δειπνῶν παρὰ τῷ Κω Werde, εὐπόρῳ ἰδιοκτήτῃ, ἐκαθήμην παρὰ τῷ διασήμῳ ποιητῇ Ἰουλίῳ Βόλφ, οὗ τὰς συνθέσεις (Rattenfänger κτλ.) κρίνω ὡς πρὸς τὰ λυρικά μὲν αὐτῶν χωρία, ἀμνηστους, ὡς πρὸς τὰ διηγηματικά ὅμως, μᾶλλον πεζαίς. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας δ' εἰς δεῖπνον παρὰ τῷ δόκτορι Ebers, τῷ ἀδελφῷ τοῦ ἐπισημοτάτου αἰγυπτιογράφου, συνήντησα χαριεστάτην Κυρίαν (τὴν Καν Hävings), ἣτις, μετὰ τοῦ συζύγου της, εἶχε διατρίβῃ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν Σιγγαπόρ, καὶ μετὰ περιεργείας καὶ χαρᾶς ἤκουσα αὐτὴν διαλεγομένην τὴν εὐφωνοτάτην γλῶσσαν τῆς Ἰάβας, μετὰ τινος πλουσίου παραγωγοῦ ζακχάρεως, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἐπιστρέψῃ ἐκεῖθεν.

Παρὰ τοῦ Πρίγκηπος Μάϊνιγγεν δ' ἔμαθον ὅτι εἶχεν εὐαρεστηθῇ νὰ γράψῃ εἰς τὸ Θέατρον τοῦ Βάλλνερ ἐν Βερολίνῳ καὶ εἰς τὸ τῆς Δρέσδης, συνιστῶν εἰς παράστασιν κωμωδίαν τινὰ τοῦ διδασκάλου του τῆς νεοελληνικῆς. Ὅτε δὲ μετὰ τινας μῆνας οὗτος μοὶ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς ἀνάγνωσιν, ἐθαύμασα, οὐχὶ πῶς τὰ δύω ταῦτα θέατρα ἀπέκρουσαν τὴν παράστασιν, ἀλλὰ πῶς ἦν δυνατόν νὰ δεχθῇ αὐτὴν ὁ κ. Ledebuhr ἐν Schwerin, καὶ τοῦτο ἐταπείνωσε καὶ ἄρδην κατέστρεψε τὴν ἐγκαύχησίν μου, ὅτι ὁ αὐτὸς εἶχε διδάξῃ ἄλλοτε τοὺς Λ'. Ἴσως ἡπατώμην κρίνων ἐξ ὑποκειμένου.

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου ἐπιστείλαντός μοι τοῦ κ. Δαμιράλη, μεταφραστοῦ τινῶν δραμάτων τοῦ Σαικσπέιρου κτλ., ὅτε ὁ κ.

Συγγρὸς ἀνέλαβε τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάλου ἐν Ἀθήναις Θεάτρου, ἔσπευσα νὰ γράψω εἰς τὸν φιλόπατριν τοῦτον ἄνδρα τινὰς ἰδέας μου περὶ τῆς καταρτίσεως τοῦ Θεάτρου τούτου εἰς ἐθνικόν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἄλλοιον ἦν ἔξ ἀρχῆς τὸ σχέδιόν του, διότι μοὶ ἀπήντησε μᾶλλον δι' ὑπεκφυγῆς.

Τῇ 30ῃ δὲ Δεκεμβρίου, εἰς μεγάλην συναναστροφὴν τῆς Κας Schwalbach, παρέστην εἰς ἀληθῶς ἐξαισίον φαινόμενον μικροῦ ἐννεαετοῦς Πολωνοῦ, οὐ μόνον κυμβαλίζοντος ἐξαισίως καὶ μετὰ μεγίστης εὐκολίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοσχεδιάζοντος μουσικὴν ἐπὶ θεμάτων, ἃ προχείρως τῷ ἐδίδοντο.

Ὡραῖον δῶρον ἔλαβον κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, δύο τόμους Ἰσπανικῶν ποιημάτων τοῦ συναδέλφου μου τῆς Χιλῆς, Κου Μάττα, ἃ μοὶ ἐκόμισεν ὁ υἱὸς του.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

1887

ΑΘΗΝΩΝ

Τῇ 8)20 Ἰανουαρίου, παρὰ τῷ Γενικῷ Προξένῳ τῆς Ῥωσσίας Κφ Κουδιάφτσεφ, ἀπαντήσας δύο κυρίους προερχομένους ἐκ Κιέβου, τοῖς ὠμίλησα περὶ ἧς εἶχον ἄλλοτε λάβῃ πληροφορίας παρὰ λογίου Ῥώσσου ἱερέως, ὅτι εἰς μοναστήριον τῆς πόλεως ἐκείνης διετηρεῖτο ἀναλλοίωτος ἡ ἐκ Βυζαντίου εἰσαχθεῖσα ἐκκλησιαστικὴ μουσική, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἐνὸς ἔξ αὐτῶν, τοῦ νὰ μοὶ πέμψῃ ἐκεῖθεν δείγματα τῆς μουσικῆς ταύτης, ἐδέχθην μετὰ τόσῳ μείζονος εὐγνωμοσύνης, καθ' ὅσον μάτην εἶχον πολλάκις καὶ ὠμίλησιν καὶ γράψῃ τοῖς ἰσχύουσιν ἐν Ἑλλάδι περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου.

Καὶ εὐγενέστατα μὲν ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Κύριος ἐκεῖνος (Κος Münchhausen, Γερμανὸς τὴν καταγωγὴν), ἀλλὰ τὰ μετὰ τινὰ χρόνον πεμφθέντα μοι ἀποσπάσματα ἦσαν ἐν τετραφωνίᾳ, καὶ δυστυχῶς μόνον ἐκ τῶν κοινοτέρων (οἶον τοῦ «Κύριε ἐλέησον»), ἔξ ὧν δὲν εὗρον ἔτι ἂν δύναται τι σπουδαῖον νὰ παραχθῇ συμπέρασμα.